

İlim Yönünden İdâreci (Âmir)

Yazan : Râsıt Kd. Yzb.
Muammer UYSAL

Âmme hizmeti kabul etmiş her vatandaşın gönlünde, vazifeye başladığının ilk günlerinde şu arzu belirir ; Muhakkak şu büronun şefi olmayım.

Filhakika bu arzu ; hâlisane olduğu, müsbet mesai ile temayüz etmek suretiyle tahakkukuna çalışıldığı takdirde her âmme hizmetlisi (ajanı) için hoş görülecek bir düşünce olarak kabul olunabilir. Fakat, Tanrının herkesi aynı tiynette ve kabiliyette yaratmadığı da fitrî bir gerçektir.

Hal böyle olunca ; gönlünde liderlik (şef olmaklık) aslanı uyuyan her âmme görevlisi ; (lâyık olsa da, olmasa da) kendi liyâkati hakkında olumlu bir kaniya varmadan önce, maksadına (maksat : Faaliyetin güttüğü sonuçtur) erişmek için yollar aramaya koyulur. Eğer bu yollar olumlu vasıtalar ile pekiştirilmiş olur ise ve liderliği maksad değil fakat ideal (ulaşılması arzu edilen en son nokta) olarak alınırsa sosyal gerçeklikte, meslekî ortamda itibar görür, makbul sayılır. Fakat her ne pahasına olursa olsun, hattâ yollar gayri meşrû ve gayri muhik, ahlâk ve örfe aykırı da olsa Makiyavelvarî bencil bir süzgeçten geçirilirse ; o zaman umûmun ve muhitin küçümsemesi ile karşılaşılacaktır.

Bir bakıma ; idare edilenlerin, kendilerini en iyi idâre edicilere sahip olmak için devlete vermekle zorunlu bulundukları maddî sorumluluk (vergi), böyle bir idârecinin görevli bulunması halinde yerine sarf edilememiş olacaktır. Böyle bir gerçek de, fertler üzerinde ümitsizlik ve tembellik düşünumüne sonuçlanacaktır. Thomas Paine : (İz'an itaat eder, cehalet ise kendine her dikte olunan şeye boyun eğ) demektedir. Bu özlü sözlerin ışığında uslamlama yapacak olursak ; arzedegeldiğimiz zihniyetli ajan, maksadını tahakkuk ettirmek için meşru veya gayri meşru her şeye boyun eğmekte asla tereddüt etmiyecektir. Bilen ajan ise sadece makûl ve makbûl olana itaat edecektir, her şeye değil...

Öyleyse, İdâreci olmaya adıklı kişilerin veya olmuş bulunanların bilip yapmaları gerekli hususlar ne olmalıdır ki meslek hizmetleri esenlikle görülmüş olsun ? Şimdi bunları eleştirelim :

Herşeyden önce İslâmın büyük kitabında : (Tanrı, adâletten ayrılmamanızı emretmektedir...) buyurulmaktadır. Bu baş emir âmir, memur olsun; Kul, efendi olsun; ast, üst olsun; herkesin baş tâcı olmalı ve ondan gayret ve nûr alınmalıdır.

İdârecileri; şöylece tiplendirmek mümkün görünmektedir :

1. Kararcı (Otokrat)
2. Müsamahakâr (Müesseseci)
3. Muhafazakâr (Normativist)

Herbirini sıra ile etüd edelim :

1. **Kararcı (Otokrat) idâreci** : Böyle tip insanların her düşündükleri, kendi kanaatlerince yerindedir, mantıkîdir ve kabule şayandır. Onlarca başkalarının fikirlerinin kıymeti ya yoktur veyahut da uygulama derecesi düşüktür. Esas olan kendi fikirleridir.

Böyle idâreci personel; takdir bekliyen, kibirli, bilgiç kimseler arasında bulunmaktadır. Onlar etraflarında olup bitene pek aldırılmazlar. Zihinsel hayatın toplanması demek olan dikkat hassaları pek zayıftır. Âdeta, içlerinden tekrar ettikleri (benimki her şeyden güzeldir) şarkısını tekrarlamak iletine tutulmuş gibidirler ki, böyle tiplere, psikolojideki obestion (takınak - musallat fikir) hastası demek doğru olacaktır.

2. **Müsamahakâr (Müesseseci) idâreci** : Bu tipteki insanların özgeci, iyi kalpli - affedici, itimat edici karakterleri vardır. Onlar, başkalarının hatalarını ergeç anlayacaklarına inanırlar ve o zamanı sabırla beklerler. Onlarca asıl olan kendi fikirlerinin kabulü değil, âmme hizmetinin esenlikle ve gereği gibi görülmesidir. Altruist (Hasbî) düşünceye ve oldukça kuvvetli muhakeme kudretine sahiptirler. Olayların nedensellik ve gerekircilik yönünden eleştirilmesinden zevk alırlar. Müzâkere etmek ve fikir sormak şiarlarındandır.

3. **Muhafazakâr (Normativist) idâreci** : En uygun tâbir ile, kaidele rin esiridirler. Her hangi bir konuda eğer bir kaide mevcut ise onlar için yapılacak başka işlem, düşünülecek şey olamaz. Asıl olan hemen onun tatbikidir. Korkak fakat hükmedici, kibirli fakat bilgisiz, merasime düşkün kimseleri teşkil ederler. Tâbir câizse, mes'uliyet hastalığına tutulmuş sayılırlar. Pindar'ın dediği gibi onlar için (Kaide hükümandır). Ya kaide yoksa, o zaman yapılacak da yoktur. Neyi sevk ve idare ettiklerini, nasıl sevk ve idâre ettiklerini, ne için sevk ve idâre ettiklerini bilmezler. Mâdemki kaideler vardır o halde her şeyi onlar idâre ederler. İdâreci (âmir) sadece aktör olmalıdır. Bu tipler, dar görüşlü kişileri temsil ederler.

Görülüyor ki; ne ilki, ne ortanca ve ne de sonuncu tipi bize tam bir ölçü vermekten uzak bulunmaktadır. Zirâ, idâreci (âmir) :

- a) Neyi sevk ve idâre edeceğini,
- b) Ne için sevk ve idâre edeceğini,

c) Nasıl sevk ve idâre edeceğini bilmesi lâzım gelen kimsedir. Bir mânevî kuvvet olan insanı yöneten; onun bütün karakterini iyice tanımalıdır ki, hükümlerinde isabetli olsun ve binnetice hizmet doğruluk, sür'at ve güvenle görülebilsin.

Ne için sevk ve idare edeceği hususunda âmirin; emrindeki fertlerin işlerini, işgücünü de bilmesi icap eder, zira bu sayede çalışma alanlarının isabetle tayini mümkün olacaktır, ve nihayet âmir bilgi sahibi, branşının ünitelerine ve kaidelerine vâkıf olmalıdır ki sevk ve idaresi isabetli olsun.

Netice olarak idareci tiplerin arzolunan ölçülere göre kıymetlendirmesini yaptığımızda : kararcıyı fazla zorcu ; müesseseciye biraz geniş yürekli; Kaideciyi ise çok fazla korkak ve mutaassıp olarak vasıflandırabiliriz. Bir kanuna göre âmir ; emir verme yetkisini haiz kimse olarak tarif olunmaktadır. Ayrıca emir'in de : hizmete ait bir talep olacağı ifade edilmektedir. O halde emir, âmirin mükemmel bir isteği olmalıdır ki ast, memur ona inanarak, âmirine güvenerek ve severek iyi bir vazife yapmanın zevkine ulaşmak için sarılsın, ifa eylesin. Bu ise ancak, idârecinin (âmirin) ; ne fazla kararcı ne müesseseci ve ne de kaideci değil fakat her üçünün birleşimi bir karaktere sahip olması yani :

- Mûtedil bir otokrat,
- Ölçülü bir hoşgürür,
- Mâkul bir kaideci

olması sayesinde gerçekleşecektir. Nitekim, gerek sivil ve gerekse askerî alanda olsun, idârecilerin emirlerinde azamî isabeti temin için :

- a) Komisyonlar,
- b) İdare hey'etleri,
- c) Kurmay hey'etleri,
- ç) Komiteler

kurulmuş ve kanunlarda derpiş olunmuştur. İktidar, idare edenler üzerinde daima emir vermek sebebiyle kazanılan alışkanlığa binaen yıpratıcı tesir yapar. Bu bakımdan idarecilerin ; nefislerini devamlı kontrol altında bulundurmaları, kendilerini disipline etmeleri, durumlarının geçici olduğunu unutmamaları, kesin ve şedit hükümlü en büyük âmirin Tanrı olduğunu hatırlamaları gerekir.

André Maurois (yaşamak san'atı) adlı eserinde liderin karakteri hakkında şöyle bir sıralama yapmaktadır :

1. **Şef, irade sahibi** olmalıdır. Yani bir hususta karar vermeye ve bu kararın sorumluluğunu üzerine almaya iktidarlı olmalıdır.

2. **Karar sahibi** olmalıdır. Bonapartın dediği gibi «sebat her şeyden üstündür.» Zira, kararsız ve mütereddit olan lider yanındakileri ümitsizliğe sürükler.

3. **Manevî cesaret sahibi** olmalıdır.

Hizmetin görülmesi için düşündüğünü cesaretle tatbik edebilmeli fakat garazkâr, zalim ve kinci olmamalıdır.

4. Maiyetine **hürmet telkin etmelidir** : kanaatkâr ve afif olmalı fakat mareşal Lyautey'in dediği gibi: kendisinin umumî fikirler mütehassısı olduğunu unutmamalıdır.

5. **Muhteris olmamalıdır** : düşkünlüğü sadece işine ve mesleğine karşı olmalıdır.

6. **Ketum olmalıdır** : İşlerin ruhunun (sır) olduğunu hatırlamalıdır. Albay De Gaulle : (susmak kadar otorite arttıran bir şey yoktur. söylemek, fikri sulandırmak, içteki ateşi harice yayıp körletmek demektir.) şeklinde tavsiyede bulunmaktadır. Zira bu sayede etrafında sükût ve dikkat havası yaratır.

7. Maiyetine seçeceği insanları **iyice tanımalıdır**.

Albay Nahit Arda'nın Hava dergisindeki etüdünde; Muvaffak olmuş 874 âmir arasında yapılan ankette, âmirlerde bulunması gereken vasıflar şu şekilde tesbit olunduğu kaydedilmektedir :

1. Hürmet telkin ve otorite tesis etme,
2. Umumî olarak çalışmaları plânlama,
3. Vazifeleri taksim ve tanzimde uygunluk,
4. İyi personel seçebilme,
5. Astlar arasında ekip zihniyeti yaratabilme,
6. Teşkilâtın usul ve zaafllarına vukûf,
7. Astların kabiliyet ve zaafllarını keşfetme,
8. Astlarını yetiştirme,
9. Yapılan işleri değerlendirmeye,
10. Çalışma metotlarını ıslah etme,
11. Günlük işleri plânlama,

12. Başında bulunduğu teşkilatın bütün ünitelerinin vazifelerine vakıf olma.

Hemen ilâve edelimki, asları hakkında edindiği kanaati hiç bir zaman ona ihsas ettirmeyen, «müşfik bir aile babası» misali onlarla ilgilenen, dertlerini dinleyen, haklarını koruyan âmir (idâreci); Hem astı indinde, hem insanlar arasında ve hem de Tanrı katında geçerli ve görkemlidir (haşmetlidir). İyi bir âmir, her şeye âdil olandır. Yazımızı Hz. Muhammed'in bir sözü ile bitirelim :

(Bir anlık adalet, yetmiş yıllık kulluğa bedeldir.)

BİBLİYOGRAFYA

1. Mantık görüşü ile askeri bilimler
Kur. Alb. Mithat AKÇAKOCA
2. Hukuk Felsefesi dersleri
Prof. Dr. Yavuz ABADAN
3. Dahili hizmet Kanunu (8-9)
4. Hava dergisi (Hv. Kvv. yayını)
5. Kur'an
6. Psikojoji ders notları
Öğrt. Râmı KAROL
7. İnsan hakları
Thomas PAİNE
8. Yaşamak san'atı
André MOUROİS
9. Buddha
Asaf Halet ÇELEBİ

